

Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych

Renata Babińska



Oficyna
a Wolters Kluwer business

monografie

Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych

Renata Babińska

Prawo jest na naszej stronie!

**www.profinfo.pl
www.wolterskluwer.pl**

- codzienna aktualizacja
- pełna oferta
- zapowiedzi wydawnicze
- rabat na zamówienia zbiorcze
do negocjacji
- uproszczony sposób zakupu e-mailem:
zamowienia.internet@wolterskluwer.pl

Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych

Renata Babińska



Oficyna
a Wolters Kluwer business

monografie

Redakcja:
Agata Czuj

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
Karol Kondek; Faktoria wyrazu, Sp. z o.o.

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2007

ISBN: 978-83-7526-184-4

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Wydawnictw Książkowych i Czasopism Prawniczych
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00

Redakcja Książek
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Druk i oprawa: Sowa — Druk na życzenie, www.sowadruk.pl, tel. (022) 431 81 40

Spis treści

Wprowadzenie	9
--------------------	---

Rozdział I

Mechanizm prawny nabycia prawa do świadczeń

emerytalno–rentowych	13
1. Uwagi wstępne.....	13
2. Ekspektatywy prawa do świadczeń emerytalno–rentowych	16
3. Prawa nabyte <i>in abstracto</i>	21
4. Prawa nabyte <i>in concreto</i>	30
4.1. Ustalenie prawa do świadczeń emerytalno–rentowych na podstawie decyzji rentowych	30
4.2. Nabycie prawa do świadczeń emerytalno–rentowych na podstawie decyzji rentowych	39

Rozdział II

Przedmiot, pojęcie i podstawy prawne wzruszalności

prawomocnych decyzji rentowych.....	45
1. Uwagi wstępne.....	45
2. Koncepcja wadliwych decyzji rentowych	47
2.1. Ogólne założenia koncepcji wadliwych decyzji rentowych.....	47
2.2. Materialna i procesowa wadliwość decyzji rentowych	48
2.3. Pojęcie wadliwych decyzji rentowych.....	54
3. Koncepcja zdezaktualizowanych decyzji rentowych.....	64
4. Pojęcie wzruszalności decyzji rentowych.....	66
4.1. Pojęcie wzruszalności wadliwych czynności prawnych w prawie cywilnym	66

4.2. Pojęcie wzruszalności wadliwych decyzji administracyjnych.....	68
4.3. Wzruszalność jako szczególny sposób pozbawienia skutków prawnych prawomocnych decyzji rentowych.....	69
4.3.1. Charakter i skutki prawne decyzji uchylających (zmieniających) prawomocne decyzje rentowe.....	69
4.3.2. Prawomocność czy ostateczność decyzji rentowych	74
4.3.3. Pojęcie wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych.....	76
4.3.4. Podstawy prawne wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych.....	80
4.3.5. Wzruszalność konstytutywnych decyzji rentowych	88

Rozdział III

Wzruszalność a prawomocność decyzji rentowych	89
1. Uwagi wstępne.....	89
2. Problem prawomocności decyzji rentowych jako decyzji administracyjnych	90
3. Zagadnienie prawomocności decyzji rentowych.....	96
4. Prawomocność jako atrybut decyzji rentowych	101

Rozdział IV

Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych ze względu na okoliczności istniejące przed ich wydaniem	109
1. Uwagi wstępne	109
2. Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych w trybie ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych	110
2.1. Dopuszczalność ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych	110
2.2. Przesłanki ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych	117
2.2.1. Uwagi ogólne	117
2.2.2. Przedłożenie nowych dowodów.....	119
2.2.3. Ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji	125
2.2.4. Przesłanka z przepisu art. 114 ust. 1a ustawy emerytalnej.....	132

2.3. Tryb ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno–rentowych	135
2.4. Charakter prawny ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno–rentowych na tle instytucji wznowienia postępowania administracyjnego i sądowego.....	153
3. Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych na skutek orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.....	156

Rozdział V

Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych ze względu na nowe okoliczności faktyczne	163
1. Uwagi wstępne.....	163
2. Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych na skutek ustania prawa do świadczeń emerytalno–rentowych.....	164
2.1. Ustanie prawa do świadczeń emerytalno–rentowych z powodu ustania któregokolwiek z warunków wymaganych do uzyskania tego prawa	164
2.2. Ustanie prawa do świadczeń emerytalno–rentowych z powodu ustania niezdolności do pracy	174
3. Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych na skutek przywrócenia prawa do świadczeń rentowych	182
4. Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych na skutek zmiany wysokości świadczeń emerytalno–rentowych	183

Rozdział VI

Konsekwencje prawne wzruszenia prawomocnych decyzji rentowych	188
1. Uwagi wstępne.....	188
2. Wstrzymanie wypłaty świadczeń emerytalno–rentowych.....	190
3. Zwrot nienależnych świadczeń emerytalno–rentowych.....	192
4. Wypłata świadczeń emerytalno–rentowych	197
5. Konsekwencje prawne wzruszenia prawomocnych decyzji rentowych w następstwie błędu organu rentowego lub odwoławczego	201
5.1. Pojęcie i rodzaje błędu organu rentowego lub odwoławczego	201
5.2. Błąd organu rentowego lub odwoławczego a zasady wypłaty świadczeń.....	203

5.3. Błąd organu rentowego lub odwoławczego a zwrot nienależnie pobranych świadczeń w trybie ustawy emerytalnej.....	206
5.4. Błąd organu rentowego lub odwoławczego a zwrot nienależnych świadczeń w trybie procesu cywilnego.....	210
Bibliografia	213

Wprowadzenie

Zagadnienie wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych wymagało opracowania z kilku powodów.

Po pierwsze, zakres obowiązkowych ubezpieczeń: emerytalnego i rentowych, w zreformowanym systemie repartycyjnym, obejmuje ogół osób osiągających dochód z tytułu zatrudnienia lub prowadzenia pozarolniczej działalności. Zagwarantowanie tak znacznej części społeczeństwa dochodów w sytuacji osiągnięcia wieku emerytalnego, niezdolności do pracy oraz śmierci żywiciela stanowi jeden z istotniejszych społecznych problemów prawnych. Zapewnienie ubezpieczonym realizacji nabytych uprawnień emerytalno-rentowych wymaga stworzenia określonego systemu gwarancji prawidłowości przyznania świadczeń¹. Spośród gwarancji formalnoprawnych szczególna rola przypada instytucji wzruszalności prawomocnych rozstrzygnięć organów rentowych w przypadkach określonych zmian w prawie do świadczeń emerytalno-rentowych.

Po drugie, w konsekwencji praktykowanego w latach 70. XX w. tzw. wysyłania na rentę, w warunkach narastającego, ukrytego bezrobocia², wzrosła liczba osób korzystających z renty z tytułu niezdolności do pracy (inwalidztwa)³. Kolejne nowelizacje oraz projekty zmian prawa emerytalno-rentowego miały na celu wprowadzenie lub usprawnienie mechanizmów prawnych mających ograniczyć tę znaczną liczbę rencistów poprzez między innymi bardziej rygorystyczne orzecznictwo o niezdolności do pracy, bieżącą kontrolę trwania niezdolności do pracy oraz zniesienie pojęcia trwałej

¹ Por. C. Jackowiak, *Gwarancje realizacji uprawnień ubezpieczeniowych*, Acta Universitatis Lodzensis, seria: Folia Iuridica 1982, t. 8.

² J. Jończyk, *Transformacje ubezpieczeń społecznych i ochrony zdrowia* (w:) *Konstytucyjne problemy prawa pracy i zabezpieczenia społecznego*, red. H. Szurgacz, Wrocław 2005, s. 107.

³ W. Sanetra, *Spory na tle prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy* (w:) *Problemy ubezpieczeń społecznych w 70-lecie istnienia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*, Wrocław 2004, s. 48.

niezdolności do pracy. Wzrosło tym samym znaczenie zawartych w prawie emerytalno-rentowym przepisów, stanowiących podstawę prawną weryfikacji i wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych.

Po trzecie, uchylenie lub zmiana prawomocnych decyzji rentowych wywołuje trudności w praktyce organów rentowych i sądów oraz budzi liczne wątpliwości interpretacyjne. Dowodzi tego orzecznictwo Sądu Najwyższego, nierzadko rozbieżne, dotyczące kwestii związanych z wykładnią i stosowaniem przepisów przewidujących zmiany w uprawnieniach emerytalno-rentowych.

Po czwarte, zagadnienie wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych nie zostało dotąd opracowane w piśmiennictwie, ani w opracowaniach systemowych, ani w pracach dotyczących zagadnień cząstkowych. Dotychczasowe, nieliczne publikacje omawiają w sposób wybiórczy zagadnienia z tego zakresu. Ponadto część wyrażonych w nich poglądów wymaga uzupełnienia i uaktualnienia, wobec faktu, iż zostały sformułowane pod rządami nieobowiązującej ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin⁴.

Temat opracowania wymaga wstępnych uściśleń.

Przedmiotem rozprawy jest analiza wzruszalności prawomocnych decyzji w sprawach o emerytury i renty, wydawanych na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁵, które w dalszym ciągu będą nazywała decyzjami rentowymi. W opracowaniu tym nie zajmuję się problemem wzruszalności prawomocnych decyzji w sprawach o emerytury i renty z zaopatrzenia społecznego⁶.

Rozważania zawarte w rozprawie zostały ograniczone do decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe. Zgodnie z przepisem art. 83a ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁷ w postępowaniu o ustalenie prawa do emerytur i rent oraz ich wysokości nie stosuje się przepisów tej ustawy,

⁴ Dz. U. Nr 40, poz. 267 z późn. zm.

⁵ Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 z późn. zm.; zwana dalej ustawą emerytalną.

⁶ Na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67 z późn. zm.).

⁷ Dz. U. Nr 137, poz. 887 z późn. zm.; dalej zwana ustawą systemową.

określających podstawy prawne uchylecia i zmiany prawomocnych decyzji Zakładu. Odrębne uregulowanie zagadnienia wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych znajduje uzasadnienie w charakterze prawnym emerytur i rent. W odróżnieniu od pozostałych świadczeń z ubezpieczeń społecznych, emerytury i renty stanowią świadczenia długoterminowe. Z faktem tym oraz z mechanizmem prawnym zmian w prawie do tych świadczeń wiąże się ograniczona stabilność (trwałość) decyzji rentowych. Stąd uchYLENIE lub zmiana decyzji rentowych podlegać powinna odmiennemu reżimowi przesłanek, z zastosowaniem wykładni uwzględniającej ich specyfikę.

W nauce prawa cywilnego i administracyjnego wzruszalność stanowi obok nieważności (stwierdzenia nieważności) jeden z możliwych sposobów pozbawienia skutków prawnych działań naruszających prawo (działań wadliwych)⁸. Eliminacja prawomocnych decyzji rentowych, dotkniętych bezwzględną wadliwością, zagrażającą ich bytowi prawnemu w sposób niekwestionowany, następuje w trybie stwierdzenia nieważności, na podstawie przepisu art. 156 k.p.a. w zw. z art. 124 ustawy emerytalnej i art. 180 k.p.a. W pozostałych przypadkach może nastąpić wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych, która została uregulowana w sposób szczególny wobec ogólnych zasad wzruszalności decyzji administracyjnych w kodeksie postępowania administracyjnego. Dlatego przedmiotem rozprawy nie jest zagadnienie stwierdzenia nieważności prawomocnych decyzji rentowych, lecz problem ich wzruszalności, specyficznie rozumianej.

Rozważania zawarte w rozprawie zmierzają zatem do wykazania, że wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych stanowi określoną instytucję prawną, podlegającą wyodrębnieniu spośród innych kategorii prawnych. O bycie instytucji prawnych przesądzają pewne swoiste dla nich elementy, które decydują o zaliczeniu konkretnych zjawisk do danej kategorii prawnej. Elementów tych należy poszukiwać w obowiązujących przepisach prawnych, regulujących określony stosunek społeczny oraz wyznaczających status prawny jego podmiotów⁹. Dla ich wskazania znaczenie mają też pozostałe czynniki składające się na kulturę prawną, w której badane zjawisko występuje, a których źródłem jest dorobek nauki prawa oraz orzecznictwo sądowe. Przy uwzględnieniu obowiązującego prawa, nauki prawa oraz

⁸ S. Grzybowski, *System prawa cywilnego. Część ogólna*, t. I, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 598; B. Adamiak, J. Borkowski, *Polskie postępowanie administracyjne i sądowniczo-administracyjne*, Warszawa 2000, s. 258.

⁹ Por. S. Ehrlich, *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Warszawa 1979, s. 113, 152–153; A. Redelbach, *Wstęp do prawoznawstwa*, Poznań 1993, s. 106.

orzecnictwa można wyróżnić następujące elementy wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych. Należą do nich mechanizm prawny nabycia i zmian w zakresie uprawnień emerytalno–rentowych oraz wynikający z niego stopień związania organu podstawą prawną rozstrzygnięcia, właściwości decyzji rentowych, stanowiących przedmiot wzruszalności, przesłanki weryfikacji prawomocnych decyzji rentowych, a także przysługująca im cecha prawomocności. Elementy te pozwalają na wyodrębnienie wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych spośród innych instytucji prawnych, na analizowanie jej jako odrębnej instytucji prawa ubezpieczeń społecznych.

W trzech pierwszych rozdziałach rozprawy zawarto rozważania na temat mechanizmu prawnego nabycia prawa do świadczeń emerytalno–rentowych, przedmiotu, pojęcia i podstaw prawnych wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych oraz rozumienia tej prawomocności. Brak teoretycznego opracowania tych zagadnień jest istotną luką w dotychczasowej doktrynie prawa ubezpieczeń społecznych. Sprawia, że wykładnia nieprecyzyjnych norm prawa emerytalno–rentowego oraz stosowanie wynikających z nich, swoistych dla tego prawa, instytucji napotyka znaczne trudności. Konieczność dokonania analizy dogmatycznoprawnej przepisów, określających podstawy prawne wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych w płaszczyźnie prakseologicznej, dostatecznie uzasadnia przeprowadzenie wspomnianych rozważań teoretycznych.

Odpowiednio, przedmiotem dwóch kolejnych rozdziałów rozprawy są rozważania dogmatycznoprawne dotyczące wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych ze względu na przewidziane prawem okoliczności istniejące przed ich wydaniem oraz ze względu na nowe okoliczności faktyczne. W ostatnim rozdziale rozprawy zostały omówione konsekwencje prawne wzruszenia prawomocnych decyzji rentowych, do których należy wstrzymanie i wypłata świadczeń emerytalno–rentowych oraz zwrot nienależnie pobranych kwot emerytur lub rent.

Niniejsza praca stanowi nieznacznie zmienioną wersję rozprawy doktorskiej obronionej na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w 2006 r. Pragnę podziękować mojemu promotorowi prof. dr. hab. Herbertowi Szurgaczowi za opiekę naukową oraz życzliwe uwagi zgłaszane podczas przygotowywania pracy doktorskiej. Dziękuję także recenzentom rozprawy: prof. dr. hab. Barbarze Wagner oraz prof. dr. hab. Tadeuszowi Kuczyńskiemu za uwagi, które pozwoliły mi udoskonalić publikowany tekst. Chciałabym także podziękować koleżankom i kolegom z Zakładu Prawa Pracy Uniwersytetu Wrocławskiego za spostrzeżenia dotyczące pracy.

Rozdział I

Mechanizm prawny nabycia prawa do świadczeń emerytalno–rentowych

1. Uwagi wstępne

Mechanizm prawny nabycia prawa do świadczeń emerytalno–rentowych kształtuje się w dwojaki sposób, w zależności od rodzaju i charakteru prawnego świadczeń określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹. Na gruncie ustawy emerytalnej, na podstawie kryterium mechanizmu kształtowania praw, wyróżnia się dwie grupy świadczeń emerytalno–rentowych. Podstawę dogmatyczną dla określenia pierwszej grupy stanowi przede wszystkim przepis art. 100 ustawy emerytalnej, według którego prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje *ex lege*, z chwilą spełnienia warunków wymaganych do ich nabycia. Ustawa emerytalna stwarza również podstawę dla wyróżnienia rent i emerytur (art. 82 i 83), których przyznanie zależy od uznania określonych podmiotów. Świadczenia nabywane w trybie przepisu art. 100 ustawy emerytalnej można określić mianem „zwykłych” emerytur i rent, natomiast dla nazwania świadczeń przyznawanych na podstawie przepisów art. 82 i art. 83 ustawy emerytalnej można posłużyć się zwrotem „wyjątkowe”².

¹ Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 z późn. zm.; dalej zwana ustawą emerytalną.

² Pojęcia „zwykłe” i „wyjątkowe” emerytury i renty używa doktryna oraz orzecznictwo — zob. A. Kisielewicz, *Emerytury i renty przyznawane w trybie szczególnym*, Prawo Pracy 2001, nr 9; tenże, *Świadczenia z ubezpieczenia społecznego przyznawane w drodze wyjątku*, Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych (dalej: PUSiG), 2001 nr 8; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 1968 r., III URN 24/67, OSP 1969, z. 5, poz. 113 z głosem J. Pasternaka.

W potocznym rozumieniu termin „nabyć” („nabywać”) oznacza osiągnąć coś, uzyskać, zdobyć. Zwrot ten wyraża powiększenie o nowe elementy czyjejs sfery posiadania, uzdolnień lub doświadczeń³. Przenosząc to pojęcie na grunt prawa, przyjmuje się, że „nabycie” oznacza przysporzenie na rzecz określonego podmiotu w jego sferze prawnej⁴, natomiast „nabycie praw” polega na powiększeniu o nowe elementy sfery praw danego podmiotu (nabycie *sensu stricto*).

Nabycie prawa do „zwykłych” świadczeń emerytalno-rentowych jest długotrwałym i złożonym procesem prawnym. Nie stanowi jednolitego zdarzenia kreującego sytuację prawną danego podmiotu. Proces nabycia prawa do „zwykłych” emerytur i rent składa się z trzech etapów. Nawiązując do podziału sytuacji prawnych podmiotów ubezpieczenia emerytalnego i rentowych, dokonanego przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 lutego 1992 r.⁵, wyróżnić można etap oczekiwań prawnych (ekspektatyw), nabycia *in abstracto* oraz nabycia *in concreto*. Etapy te wyznaczają indywidualne stadia sytuacji prawnych ubezpieczonych. Różny jest stopień ich utrwalenia i skonkretyzowania. Nie każdy z tych etapów odpowiada pojęciu „nabycie prawa” w jego ścisłym znaczeniu. Jedynie nabycie *in abstracto* oznacza przysporzenie w obrębie sfery praw ubezpieczonego w postaci prawa do emerytury lub renty (nabycie *sensu stricto*). Nabycie *in concreto* nie prowadzi do powiększenia sfery praw, ale umożliwia realizację uzyskanych *ex lege* uprawnień.

Nabycie prawa do „wyjątkowych” emerytur i rent następuje na podstawie konstytutywnej decyzji upoważnionego podmiotu. Znajduje tu zastosowanie mechanizm nabycia *in concreto* w znaczeniu odpowiadającym ścisłemu rozumieniu pojęcia „nabycie prawa”.

Mechanizm prawny nabycia uprawnień emerytalno-rentowych, w kontekście rozważań o wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych, zasługuje na uwagę z kilku względów.

Z punktu widzenia poszczególnych pozycji prawnych osób podlegających ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym wyłania się znaczenie oraz charakter prawny decyzji rentowych. Mechanizm prawny nabycia prawa do emerytur lub rent wpływa na model stosowania prawa emerytalno-rentowego, wyznaczając treść poszczególnych etapów podejmowania decyzji

³ Słownik języka polskiego, red. W. Doroszewski, Warszawa 1962.

⁴ J. Borkowski, *Zmiana i uchylene ostatecznych decyzji administracyjnych*, Warszawa 1967, s. 11.

⁵ K. 14/91, OTK 1992, cz. I, poz. 7.

rentowych. Stanowi też decydujące kryterium wyboru właściwej podstawy prawnej rozstrzygnięcia spraw o świadczenia emerytalno–rentowe.

Stwierdzenie rozbieżności między treścią nabytych *in abstracto* uprawnień emerytalno–rentowych a ustaloną *in concreto* sytuacją prawną zainteresowanych świadczy o niezgodności decyzji rentowych z obowiązującym porządkiem prawnym. Podobnie uchylenie przez Trybunał Konstytucyjny zastosowanej przez organ rentowy reguły intertemporalnej, niezgodnej z konstytucyjną zasadą niedziałania prawa wstecz i naruszającej ekspektatywę ubezpieczonych, może stanowić przesłankę uchylenia lub zmiany wydanego rozstrzygnięcia. Wskazane zależności wpływają więc na pojmowanie niezgodności z prawem prawomocnych decyzji rentowych, stanowiąc istotne kryterium doboru przesłanek ich wzruszalności.

Niekiedy ustawodawca, nowelizując prawo emerytalno–rentowe i formułując warunki nabycia prawa do emerytur i rent w sposób mniej korzystny od dotychczasowego reżimu prawnego, nie określa reguł intertemporalnych. W takich przypadkach precyzyjne określenie kryteriów wyróżnienia ekspektatyw, spośród innych pozycji socjalnych i prawnych ubezpieczonych, nabiera szczególnego znaczenia. Istotną rolę odgrywa też doprecyzowanie przez Trybunał Konstytucyjny i doktrynę przesłanek ochrony ekspektatyw i dopuszczalności odstąpienia od niej⁶.

Omówienie zagadnienia mechanizmu prawnego nabycia uprawnień emerytalno–rentowych jest konieczne także z tego powodu, że niejednokrotnie odmawiano fazy nabycia *in abstracto* przysługującego jej znaczenia w procesie powstawania i realizacji prawa do emerytur i rent. Na tle wykładni przepisów niektórych ustaw ubezpieczeniowych⁷ pojawił się bowiem kontrowersyjny pogląd, że uregulowania uniemożliwiające realizację w ramach nowego porządku prawnego uprawnień nabytych na podstawie przepisów dotychczasowych nie stanowią *novum* ani wyjątku w systemie prawa ubezpieczeń społecznych⁸.

⁶ Zob. więcej na ten temat: D. Dziensiuik, *Ekspektatywy praw emerytalno–rentowych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Praca i Zabezpieczenie Społeczne (dalej: PiZS) 2004, nr 8, s. 8.

⁷ Ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 z późn. zm.); ustawa z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do emerytur i rent (Dz. U. z 2000 r. Nr 23, poz. 294).

⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2000 r., III ZP 2/00, OSNP 2000, nr 16 poz. 620.